

Møte for lukkede dører
torsdag den 3. mars 1960 kl. 9,50.

President: Hønsvald.

Dagsorden:

Referat.

Presidenten: Den innkalte vararepresentant for Bergen, påleggerske Ingvarda Røberg, har tatt sete.

Møtet foreslås holdt for lukkede dører - det ansees bifalt.

Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer foreslås gitt adgang til møtet - det ansees bifalt.

Det foreligger brev til Stortingets presidentskap fra Forsvarets Krigshistoriske Avdeling, datert 21. november 1959:

«Bruk av referater fra Utenrikskomiteens møter og fra hemmelige Stortingsforhandlinger i tiden 1920-1939 i offentlig publikasjon.

I skrivelse av 10/1 1955 til Stortingets Presidentskap søkte Forsvarets krigshistoriske avdeling om adgang for dr. Nils Ørvik til å bruke ikke offentliggjorte referater fra Utenrikskomitéenes og Stortingets hemmelige forhandlinger i tidsrommet 1920-1939 under arbeidet med fremstillingen av forhistorien til vår siste krig.

I skrivelse av 25/3 1955 ga Stortingets Presidentskap tillatelse for dr. Ørvik til å gjennomgå nevnte referater mot vanlig taushetsløfte. Forutsetningen var videre at direkte sitater eller henvisninger til noe som er besluttet eller nevnt i Utenrikskomité eller i hemmelige stortingsmøter ikke måtte offentliggjøres uten Presidentskapets tillatelse.

For sin fremstilling har dr. Ørvik gjennomgått kildemateriale i Utenriksdepartementet, Forsvarets- og andre offentlige arkiver og referatprotokoller fra Utenrikskomiteens og fra Stortingets hemmelige møter.

For bruk av dets arkivmateriale tok Utenriksdepartementet tilsvarende forbehold som Stortingets Presidentskap.

Da dr. Ørviks første bind forelå ferdig i 1953 ble manuskriptet sendt Utenriksdepartementet og gjennomgått av førstearkivar Omang. Etter anbefaling fra ham ble så den formelle tillatelse til offentliggjøring gitt.

Avdelingen har fulgt den samme fremgangsmåte med det bind om «Sikkerhetspolitikken 1920-1939» som dr. Ørvik fikk ferdig i sommer. Førstearkivar Omang har også denne gang gått nøye gjennom manuskriptet og har meddelt at det fra Utenriksdepartementets side intet er til hinder for at det trykkes.

Personlig har undertegnede fulgt utarbeidelsen av boken og merket seg de opplysninger som stammer fra møtene i Utenrikskomitéen og fra de hemmelige Stortingsmøter. De gjelder henvisninger til og korte sitater av uttalelser vesentlig under

- a) Hemmelige stortingsmøter 1936 (særlig 4/5), referatprotokoll s. 36, 192-199, 201-203, 205-207. Hemmelige stortingsmøter 1938 (19/3), referatprotokoll s. 136-140, 148-150, 182-183.
- b) Utenrikskomiteens møter
1936, referatprotokoll s. 22-25, 28, 34, 40, 48, 78, 211 og Dok. A.s. 2, 12.
1937 (møte 24-25/11), referatprotokoll s. 15, 19, 24, 42, 53, 66.
1938, referatprotokoll s. 61, 63 og 66.

Så vidt jeg kan se berører de alle spørsmål som ikke lenger har aktuell sikkerhetsmessig betydning.

Avdelingen tillater seg å be om at de opplysninger i boken som stammer fra Stortingets ovennevnte hemmelige referatprotokoller 1936-1938 tillates offentliggjort.»

Undertegnet Ole Berg.

Det foreligger et kort notat fra førstearkivar Reidar Omang, datert 3. februar 1960:

«Jeg har gjennomgått dr. Ørviks arbeid «Sikkerhetspolitikken 1920-1939» og mener at forfatteren ikke har benyttet opplysninger som i dag i realiteten er hemmelige.»

Dessuten foreligger et notat fra utenrikskomiteens formann, hr. Finn Moe, datert 16. februar 1960:

«Jeg har lest gjennom dr. Ørviks arbeid, dog ikke så nøye som jeg kunne ha ønsket. Jeg er enig med arkivar Omang at forfatteren ikke har brukt opplysninger som i realiteten er hemmelige, bl.a. fordi angjeldende personer senere i bøker de selv har skrevet har gitt uttrykk for sine standpunkter. Sett ut fra almindelige norske interesser kan det ikke på noen måte skade å få et innblikk i den debatten om nøytralitetspolitikken som pågikk i åra før krigen. For norsk offentlig opinion kan det bare være en fordel.

Jeg overlater til Presidentskapet å avgjøre om det selv vil frigi opplysningene eller forelegge saken for Stortinget. Finn Moe.»

Videre kan meddeles at tre av Presidentskapets medlemmer har gjennomgått de nevnte sitater og henvisninger, og presidentskapet innstiller til Stortinget å gjøre slikt vedtak:

«Stortinget samtykker i at Presidentskapet gir Forsvarets Krigshistoriske Avdeling tillatelse til å offentliggjøre i et verk om forhistorien til vår siste krig henvisninger til og korte sitater av uttalelser i hemmelige møter i Stortinget, som anført i brev fra Forsvarets Krigshistoriske Avdeling til Stortingets Presidentskap av 21. november 1959.»

Hegna: Jeg er ikke sikker på om jeg fulgte opplesningen så nøye som jeg sannsynligvis burde ha gjort, men ihvertfall hørte ikke jeg om det har vært konferert med de personer hvis uttalelser aktes sitert, før man i tilfelle vil offentliggjøre dem. Hvis det ikke er gjort, er det et spørsmål jeg gjerne ville høre om man har vurdert: hvordan vil det stille seg om enkelte personer etter en slik offentliggjørelse ville finne at deres uttalelser ikke var sitert fullstendig, og ville ønske at også mer fra de samme møter i tilfelle ble frigitt for offentliggjørelse?

Presidenten: Så vidt presidenten vet, er det ikke konferert med vedkommende som er sitert, men det dreier seg om meget korte sitater, så vidt presidenten kan skjønne. Jeg vet ikke om et av de presidentskapsmedlemmer som har gjennomgått det hele, vil uttale seg om det spørsmål.

Langhelle: Det er riktig som det ble sagt, at de personer som siteres, ikke er rådspurt. Noen av dem er allerede døde, det gjelder blant andre Joh. Ludw. Mowinckel, men de gjenlevende er ikke spurt. Den korte frist som en nå har hatt til å behandle saken, har gjort det vanskelig å ta opp spørsmålet om å offentliggjøre referatene i sin helhet. Men Presidentskapet vil gjerne fremme det spørsmålet om man ikke så snart som mulig nå bør la vårt sakkyndige utvalg se på referatene med sikte på å offentliggjøre dem i sin helhet. Vi vil i tilfelle bare utelate de ting som det av sikkerhetsmessige grunner måtte være betenkelig å offentliggjøre også nå.

Wikborg: Alle spørsmål vil jo bli løst hvis Presidentskapet vil kunne innstille på at alle disse forhandlingene offentliggjøres. Dog vil vel neppe behandlingen i utenrikskomiteen kunne offentliggjøres, det tør jeg imidlertid ikke si noe nærmere om. Men når det nå eventuelt offentliggjøres ekstrakter av hva enkelte har sagt, må vi trekke den konsekvens av det at hvis personer det gjelder mener at ekstraktene er ufullstendige og ikke gir et helt bilde av hva de mente og hva de sa, må disse personer ha anledning til, og få tillatelse til, å offentliggjøre mer av sine uttalelser om de så måtte finne det nødvendig - selvfølgelig i samråd med Presidentskapet og Stortinget.

Langhelle: Jeg vil gjerne si at nettopp de betenkeligheter som hr. Wikborg nå ga uttrykk for, var sterkt fremme i Presidentskapet under behandlingen av denne sak. Den eneste tilfredsstillende løsning vil være at vi nå får offentliggjort referatene i sin helhet etter at først det sakkyndige utvalg har gått igjennom dem.

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling bifaltes enstemmig.

Referat:

(2) Kgl. meld. om bestemmelser om avgifter i prisreguleringsøyemed for sild og sildeprodukter.

Enst.: Tilstilles finans- og tollkomiteen, forsterket med 2 medlemmer av sjøfarts- og fiskerikomiteen oppnevnt av denne.

Presidenten: Forlanger noen ordet før møtet heves?

Ang. bevilgninger fra Stortinget ved ulykker.

Borten: Den 14. desember ble det fra Stortingets talerstol stilt forslag om å bevilge kr. 50.000,- til de etterlatte ved «Elfrida»s forlis. Jeg er klar over at det kan forekomme naturkatastrofer og ulykker av en slik art at en spontan reaksjon fra Stortingets side er ønskelig og som kan skyve hensynet både til konsekvensene og reglementet til side. Slike katastrofer som den som var foranledningen til det forslaget, gjentar seg, ikke så ofte, men de har dessverre forekommet flere ganger. Jeg vil også si, at selv om det er en katastrofe av mindre omfang, for f.eks. på sjøen, rammes den enkelte familie like sterkt som når det er mange som rammes. Jeg ønsket derfor å reise spørsmålet her, fordi jeg mener det vil være uheldig hvis vi skal slå inn på den praksis at det skal bli vanlig at det stilles forslag i Stortinget rent spontant om stønad til etterlatte.

Det er klart at saken var av en slik art at ingen ville eller kunne ta ordet i et åpent møte og fremholde slike synsmåter. Derfor ville jeg vente til vi fikk en anledning i et hemmelig møte.

Wikborg: Det er riktig, synes jeg, at dette spørsmålet blir tatt opp, fordi dette har så mange konsekvenser. Vi må for fremtiden forsøke å innrette oss slik her i Stortinget at vi går den regulære vei også med forslag av denne art. Ellers vil man jo faktisk kunne sette Stortinget i en tvangssituasjon.

Nå inntraff det for ikke lenge siden en ulykke i Østersjøen, hvor «Onega» forliste og mange menneskeliv gikk tapt. Det kunne muligens også der være grunn til å komme med en bevilgning. Der er andre tilfeller hvor bare ett eller to mennesker omkommer, hvor nøden kanskje er større enn der hvor mange mennesker omkommer. Vi har denne ulykkelige rekken av tilfeller hvor hjelp i så høy grad er påkrevet. Men da må Stortinget i alle slike tilfeller gå den vanlige vei og få saken komitebehandlet, slik at vi tar hensyn til alle sider og til konsekvensene.

I dette tilfellet hadde saken overhodet ikke vært nevnt for gruppene. Det var ingen av oss - iallfall ingen av dem

jeg har talt med - som ante noe om det før det ble referert fra presidentplassen, og det gjorde det selvfølgelig helt umulig å ta opp noen debatt om spørsmålet. Jeg håper vi må kunne finne fram til en ordning slik at vi kan få en rettferdig behandling av slike tilfeller og en konsekvent behandling av dem.

Langhelle: Jeg er for så vidt takknemlig for at hr. Borten har reist dette spørsmålet. Noen hver av oss har jo siden den 14. desember tenkt på dette spørsmålet og på hvilke konsekvenser dette kan få.

Angående det som skjedde i møtet den 14. desember, vil jeg allikevel gjerne ha sagt at Presidentskapet var orientert på forhånd. Finansministeren var også orientert på forhånd. Saken var for så vidt sjekket både med Presidentskapet og med finansministeren før den ble nevnt i møtet den 14. desember.

Men likevel har det problemet som hr. Borten nå har reist, sin aktualitet, og så delikat som spørsmålet er, tror jeg det er riktig at det blir nevnt her i hemmelig møte. Det ville være en fordel, tror jeg, dersom det på nytt skulle oppstå en situasjon som et medlem av Stortinget mente kunne gi grunn til en spontan reaksjon og en øyeblikkelig hjelp, om vi hadde klar en viss prosedyre som vi da skulle følge. Jeg tror det naturlige da vil være at vedkommende representant tar kontakt med Presidentskapet, som da i samarbeid med en komite og Regjeringen koordinerer det hele, slik at man får både en allsidig behandling og alle gruppene trukket inn i sakens forberedelse. Jeg tror at det som det måtte være riktig å ta sikte på i forbindelse med det spørsmål hr. Borten har reist nå, er å finne fram til en bestemt prosedyre som vi skal følge hvis situasjoner av lignende karakter skulle oppstå på nytt.

Bondevik: Den framgangsmåten som hr. Langhelle no nemnde, er det all grunn for Stortinget til å tenkja over, slik at ein ikkje kjem opp att i liknande situasjonar som kan koma noko skeivt ut, for di ein tek omsyn berre til isolerte tilfelle, og gløymer andre tilfelle som i og for seg kan råka visse familiar like hardt. Kva framgangsmåte ein vil velja, burde ein vel kunne diskutera. Eg skal berre nemna at det på sosialbudsjettet er ein sum til slike ting, men han er liten. Også på det budsjettet som no er vedteke av Stortinget for neste halvår, er det førd opp ein sum til rådvelde for Sosialdepartementet og ein sum til rådvelde for Rikstrygdeverket, som så vidt eg skjønar, kan nyttast i slike tilfelle. Men den summen er liten. Eg hugsar han ikkje i farten, men han vil naturlegvis ikkje strekkja til dersom det vert store ulukker av denne karakter. Det kunne derfor også vera verd å tenkja over om Stortinget etter framlegg frå Sosialdepartementet var viljug til å auka denne summen, slik at han vart så pass stor at ein hadde noko i alle tilfelle, og som då Sosialdepartementet fikk vurdera om det ville nytta i tilfelle av den karakter som dei me no har hatt. Eg kan i

farten ikkje seia kor stor den summen er, for eg fann han ikkje i boka, og eg kan tenkja meg at han ligg under 50.000 kroner, og det er naturlegvis for lite dersom det vert større katastrofar.

Reidar Carlsen: Hr. Løberg var selvfølgelig i sin gode rett da han tok opp dette, særlig når han på forhånd hadde snakket både med Presidentskapet og finansministeren, og vi var vel alle glad for at han reiste forslaget den gang.

Etter hvert som vi nå etterpå har tenkt oss om, er det vel så med de fleste av oss som med meg, at vi tenker med gru på konsekvensene. Jeg synes det må være en oppgave for oss her i denne salen å lage generelle regler som rekker lengst mulig, slik at det kan gis best mulig støtte, enten det nå er et skipsmannskap som blir utsatt for en ulykke, eller det er en enkelt mann som blir det ved å kjøre traktor, og så mister livet. Den det går ut over er selvfølgelig like ille rammet, enten det er én eller ti eller tyve som omkommer. Skal vi her gi uttrykk for vår medkjensle, må det være på den måten som vi har gjort det tidligere, nemlig at vi gir en daglønn. Da kommer Stortingets bidrag etter min oppfatning med på en verdig måte.

Sekretæren refererte protokollen.

Presidenten: Er det noen bemerkninger til protokollen?

Borten: Er det ikke vanlig at det tas inn i protokollen hva bemerkningene gjelder når det er en helt ny sak? Ellers vil det vel ikke fremgå hva bemerkningene dreier seg om.

Presidenten: Presidenten har for sitt vedkommende ingenting å innvende mot at man tar inn en setning om at de og de representantene som er regnet opp hadde ordet til det og det spørsmål. Det må vel være tilstrekkelig. Dette ble jo ikke reist som noen sak.

Borten: Jeg finner det naturlig at det blir tatt inn i protokollen hva representantene fikk ordet til og hvilke spørsmål som ble tatt opp, når det - etter min vurdering iallfall - er såpass vesentlige ting, ellers sier det som står der ingenting.

Gunnar Alf Larsen: Jeg er sterkt i tvil om det er riktig. Denne gang kan det jo for så vidt være enkelt å få det til, men det vil ikke alltid være like lett. Stortinget har jo ikke besluttet noe i denne saken, det er reist spørsmål, og de spørsmålene som er reist, går fram av referatene. Det er ikke fordi jeg har noe mot at man gjør det, men jeg er ikke sikker på at det vil være riktig for ettertiden, så jeg tror det beste vil være at det står som det står.

Presidenten: Det står i referatet:

«Etter at dagsorden var ferdigbehandlet, hadde følgende representanter ordet».

Så er det regnet opp hvem som hadde ordet, og der kan man vel da føye til en setning om hva de hadde ordet til. Det skulle være tilfredsstillende.

Møtet hevet kl. 10.15.